Gir praktisering av matrikkelloven en bedre matrikkel?

Hans Sevatdal† og Leikny Gammelmo[1]

Hans Sevatdal and Leikny Gammelmo: Today's practice of the Cadastre Act: can it improve the cadastre?

KART OG PLAN, Vol. 77, pp. 132–139, POB 5003, NO-1432 Ås, ISSN 0047-3278

We examine how the Cadastre Act is practiced today and question whether this kind of practice will lead to improvement in the cadastre over time. We discuss the quality of the information provided by the cadastre, how improvements could be made within today's framework, and the relationship between the landowner, the land surveyor and the official in the municipality. We conclude that it will be difficult to achieve the goals of the Act given the way the Act is practiced today. Professional and financial resources are needed. Nevertheless, there is light at the end of the tunnel.

Key words: cadastre, real property, public administration, trust.

Leikny Gammelmo, PhD-student, Norwegian University of Life Sciences, Faculty of Landscape and Society, P.O. Box 5003, NO-1432 Ås, Norway. E-mail: leikny.gammelmo@nmbu.no

1. Innledning

1.1 Temaet

Temaet er formulert som et spørsmål «Gir praktisering av matrikkelloven en bedre matrikkel?» Vi går ut fra at tanken er at etter hvert som reglene i matrikkelloven følges opp i praksis vil det gi seg utslag i at kvaliteten, i en eller annen forstand, skulle bli høyere på sikt. Ideelt sett bør det være slik, det samstemmer også med intensjonen med loven. Likevel er temaet formulert som et spørsmål: er det slik? Eller er det tvert om motsatt? Spørsmålet er åpent og kan fylles med mye så de neste punktene vil innsnevre tema og sette noen rammer for det notatet skal ta opp.

1.2 Bedre i forhold til hva?

For det første må vi spørre: bedre i forhold til hva? Matrikkelloven selv utrykker dette i formålsparagrafen (§ 1). Vi skal være forsiktige med å legge for mye i en formålsparagraf, da de kan være rundt formulert og utrykke ønsker mer enn konkrete mål. Samtidig er det formålsparagrafen som utrykker lovgivers intensjon med loven. I matrikkelloven er dette ganske konkret uttrykt gjennom at matrikkelen skal være et ensartet og pålitelig register, jfr. § 1. Formålsparagrafen bygger videre på og følger opp formålsparagrafen i delingsloven (§ 1-1).

> *I henhold til matrikkelloven § 1 heter det at «[l]ova skal sikre tilgang til viktige eigedomsopplysningar, ved at det blir ført eit einsarta og påliteleg register (matrikkelen) over alle faste eigedommar i landet, og at grenser og eigedomsforhold blir klarlagde».*

1. Basert på et foredragsnotat utarbeidet av Hans Sevatdal og Leikny Gammelmo. Foredraget ble holdt på Samfunnsutviklingsdagene 2015 på Ski, i regi av Tekna Samfunnsutviklerne. Denne artikkelen publiseres med tillatelse fra Hans Sevatdal sin kone Siv Birgitta Fagerstrøm.

SEMINAR I EIEGEDOMSHISTORIE
I forbindelse med utgivelsen av Hans Sevatdal sin bok arrangeres det seminar åpent for alle interesserte. Seminaret tar for seg noen av temaene fra boka «Eigedomshistorie – Hovudliner i norsk eigedomshistorie frå 1600-talet fram mot nåtida».

Seminarene holdes i Bergen 7. september og på NMBU 15. september. Program og påmelding finnes på www.samfunnsutviklerne.no

Vi kan merke oss flere viktige punkter fra matrikkelloven § 1:

– Sikker tilgang
– Viktige opplysninger
– Ensartethet
– Pålitelighet
– Alle eiendommer
– Klare grenser
– Klare eiendomsforhold

Opplistingen er ikke uttømmende i forhold til hva matrikkelloven som helhet har av gode formål og oppgaver, men de danner et godt grunnlag for den evalueringen dette notatet setter søkelys på. Opplistingen gir uttrykk for de egenskaper og kvaliteter som lovgiver vil at matrikkelen skal ha.

Når vi vet hvilket utgangspunkt vi hadde da matrikkelen ble innført (dette vil vi komme tilbake til) ser vi ingen grunn til å tro at på så kort tid som det er siden loven trådte i kraft, skulle ha oppnådd alt dette. Det har vel heller ingen regnet med, men spørsmålet er om vi er på vei, om praksis bringer oss nærmere.

1.3 Spørsmål til dagens praksis

Når det gjelder dagens praktisering av matrikkelloven kan flere spørsmål stilles:

a) Er dagens praksis slik at vi for hver sak som gjennomføres kommer et lite stykke nærmere målsettingene som loven lister opp?
b) Er det etablert systematiske forbedringsarbeider utenfor eller i tillegg til de ordinære sakene? Slik som vi har sett eksempler på fra Gran og Statskog, og som er gjennomført i Nedre Eiker?
c) Er det etablert andre mekanismer som systematisk fører i samme retning, som for eksempel hjemmelshavers egenaktivitet, uavhengig om de er enkeltpersoner eller store eiendomsbesittere, eller rettsklarleggende jordskiftesaker som de har gjennomført i Drammen og nå holder på med på Rjukan?

Dette kan selvsagt ikke notatet svare fullstendig på da det er lite tilgang til gode og omfattende data om praksis. Det vi har er en del litteratur som har kommet i overgangen mellom delingslov og matrikkellov, se for eksempel Hegstad 2003, Mjøs og Leiknes 2007, Mjøs og Sevatdal 2011, Ramsjord 2014, Gammelmo 2014, Skedsmo 2014, Ektvedt og Braaten 2014, og Røsnes (red) 2014 «Arealadministrasjon». Utover litteraturen har vi informasjon som er mer ad-hoc-preget eller via «inntrykksmetoden» gjennom samtaler med personer i bransjen på arrangementer som etterutdanningskurset i matrikkellære, kurs i oppmålingsforretning og ute i felt. Dessuten er det mulig å bruke hodet og gjøre kvalifiserte gjetninger – og det har vi gjort.

1.4 Rammene for notatet

I dette notatet vil vi ta dagens system slik det følger av dagens lov, matrikkelloven, som gitt. Slik sett er det dagens regelverk og organisatoriske rammer som setter forutsetningene. Viktige elementer i dette gitte systemet er:

a) Det (tilsynelatende) kommunale monopol på å utføre oppmålingsforretninger, føre matrikkel og annet arbeid etter matrikkelloven. Når vi sier tilsynelatende monopol, så er det dels fordi private firmaer blir innleid til å gjøre arbeidet «på kommunens vegne», dels kommunalt samarbeid, det forhold at jordskifteretten gjennomfører forretninger og at vegvesenet gjennomfører forretninger over veggrunn der det er avtalt med kommunen.
b) Vi har ingen sentrale kompetansekrav til kommunale og private landmålere som skal utføre sakene, kun anbefalinger. MEN ut fra at det finnes anbefalinger vil vi anta at kommunene kan sette kompetansekrav, både ved tilsetting og ved innleie av private landmålere.
c) Hverken kommunale eller private landmålere har beslutningskompetanse med hensyn til eiendomsrettslige spørsmål, for eksempel om grenseforløp eller rettighetsforhold. Alt dette hviler på hjemmelshaverne og deres vilje og kompetanse. I jordskiftesaker har retten slik beslutningskompetanse, både når det er tvist og ellers.
d) Den sentrale matrikkelmyndighet, Kartverket, har tilsynelatende stor makt til å

forme praksis, men de reelle mulighetene er sannsynligvis mindre. Samtidig styres deres muligheter ut fra hva departementet tildeler av myndighet og oppdrag. Sammenligner vi Kartverket med tilsvarende myndighet i våre naboland, er de sterkt underbemannet innen det eiendoms- og matrikkelfaglige. Kartverkets mulighet til å påvirke kan settes opp i tre punkter:

I. De kan veilede om matrikkellovens bestemmelser.
II. Tilsynet kan påvise avvik og mangler hos kommunene.
III. De kan trekke tilbake godkjenning dersom matrikkelfører handler i strid med regler i eller med hjemmel i matrikkelloven (matrikkelforskriften § 5 nr.2). Vi kjenner ikke til at dette er gjort.

Selv om det er dagens lov og praksis som setter rammene for notatet vil det også reflekter over forbedringsmuligheter innenfor dagens gitte rammer.

2. Praksis i forhold til matrikkelloven § 1

2.1 Ensartethet

Dagens praktisering skjer lokalt i kommunene. Arbeidet gjennomføres med lokale tilpasninger som kan fremstå som både fornuftige og mulige, der og da. Dessverre vil en lokal god tilpasning kunne være i motsetning til lovens intensjon om å oppnå ensartethet. Ensartethet kan knyttes til resultat og prosess. Særlig til prosess er nok de lokale tilpasningene store. Spesielt på bakgrunn av ulik bemanning og lite konkret veiledningsmateriell fra sentralt hold[2]. Dagens prosess vil nok ofte holde seg innenfor en gitt tidsramme og del av helheten.

En annen side av ensartethet er knyttet til selve føringen i matrikkelen og valg av sakstype. Med over 3000 matrikkelførere, med noen dagers kurs, vil vi gå ut fra at det her er store forskjeller. Programvaren er blitt stadig mer rigid, men om det gir mer ensartethet er usikkert. Trolig fører det heller til at den som fører matrikkelen blir nødt til å velge en løsning som ikke nødvendigvis er i tråd

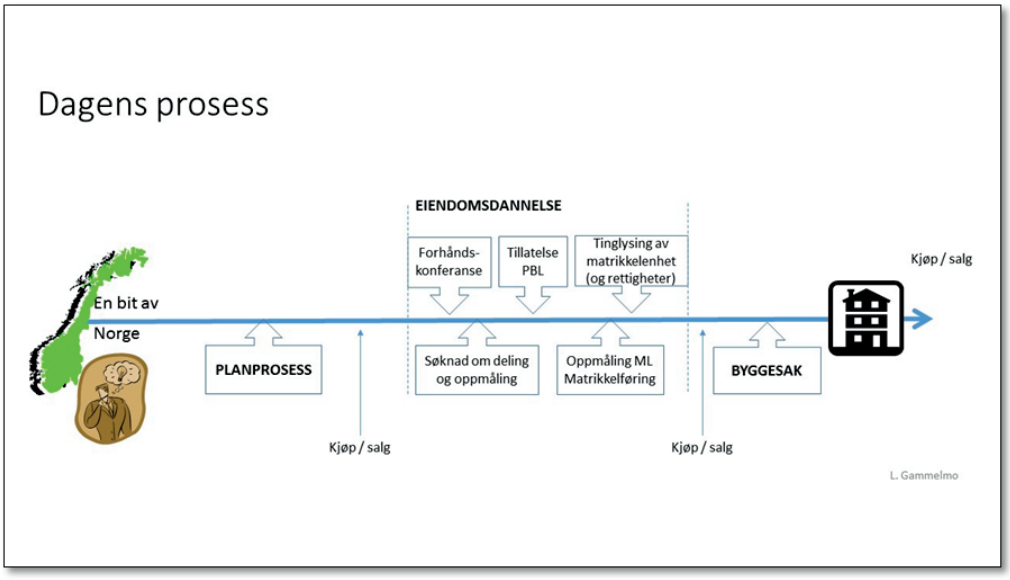

Figur 1: Slik vi oppfatter dagens praksis er arbeidet med eiendomsdannelse ofte knyttet til prosessen rundt søknad om deling, vedtak og arbeider etter matrikkelloven. Kjøp/salg kan ofte foregå både før, under og etter denne prosessen. Forløpet og praktisering kan variere fra kommune til kommune og vil være avhengig av bemanning, kompetanse og interne rutiner og arbeidsfordeling.

2. Om matrikkelloven finnes det mye på Kartverket sine sider. Dette kan fremkomme meget teoretisk. Når det gjelder Plan- og bygningsloven er veiledningsmateriell knyttet til eiendomsdannelse fraværende.

med loven. Noen saker lar seg kanskje ikke løse og da får vi et problem i forhold til pålitelighet og fullstendighet.

2.2 Pålitelighet

Påliteligheten er stor når vi kan stole på at det vi finner i matrikkelen viser «sannheten» om virkeligheten, og vi kan handle ut fra dette uten å komme i en eller annen form for konflikt. Nå skal ikke matrikkelen ha samme troverdighet som grunnboken, men den skal, ifølge formålsparagrafen, være pålitelig. Som nevnt i forrige punkt kan problemene knyttet til ulik føring føre til lavere pålitelighet. Hvis matrikkelen ikke er fullstendig er den heller ikke pålitelig, da viktig informasjon om for eksempel hvem som grenser til din eiendom ikke fremkommer. De lokale variasjonene i kostnadsnivå kan føre til at registeret ikke blir pålitelig, da partene velger andre løsninger enn å ta saken gjennom det offentlige, avtaler om for eksempel justeringer av grense eller mindre tilleggsarealer kun baseres på private avtaler. Slike avtaler vil som regel være bindende for avtalepartene, men de er ikke synlige gjennom matrikkelen.

2.3 Alle eiendommer – fullstendighet

Fullstendighet er knyttet opp mot at alle matrikkelenhetene i grunnboken også skal finnes i matrikkelen. Vi vil tro det eneste unntaket er seksjoner uten tilleggsareal i grunn. Mange kommuner har fått høy fullstendighet i matrikkelen, men denne fullstendigheten sier ikke noe om hvor pålitelig avgrensingen av matrikkelenhetene er. Gjennom undersøkelser foretatt av Kartkontoret på Hamar viser status 1. kvartal 2014 at vi hadde ca. 2,5 mill. grunneiendommer, og av disse var nesten 80.000 uten teig. For festegrunn var ca. 16.000 uten teig av totalt ca. 162.000. Fullstendigheten fordelt på kommunene viste at det er mange kommuner som har høy fullstendighet.

2.4 Klare grenser

Med bakgrunn i matrikkelen sin historie, fra å være et register over identifiserte eiendomsobjekter vesentlig for skatteformål (skyld), til å bli et register med hensyn til fysiske eiendommer har vi fortsatt store utfordringer. Det kan se ut til at man ikke så omfanget av den jobben som skulle gjøres da den økonomiske kartleggingen begynte, og at vi fortsatt i forbindelse med innføringen av matrikkelen heller ikke så hvor stort spenn og store mangler det var i informasjonen som ble lagt inn i matrikkelen. Knytter vi klare gren-

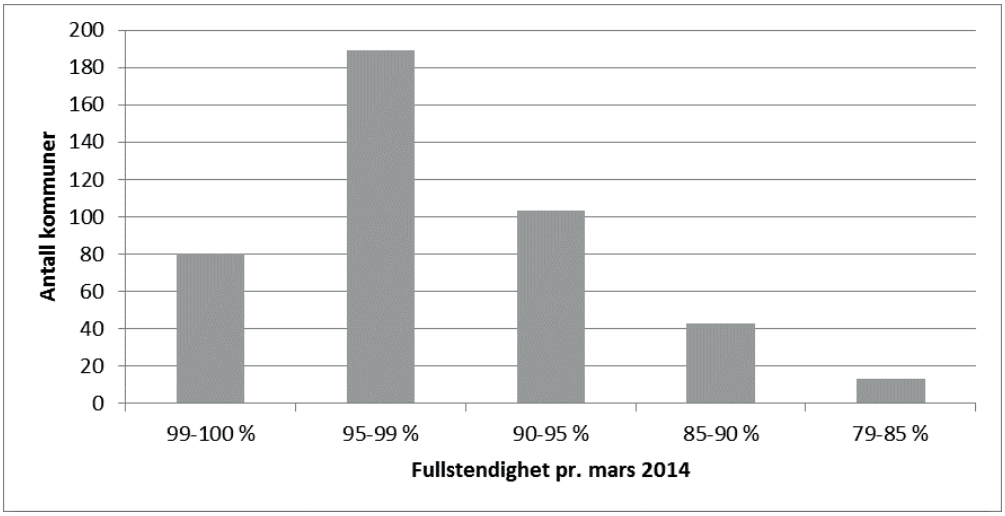

Figur 2: Fullstendighet i matrikkelen hentet ut i mars 2014. Fullstendighet er et mulig måltall på om matrikkelen inneholder alle eiendommer og alle matrikkelenheter. Hvor mange matrikkelenheter som finnes både i grunnboken og matrikkelen. På figuren vises det hvor mange kommuner som har en fullstendighet innenfor de gitte intervallene. Denne analysen gir ingen informasjon om nøyaktighet og troverdighet på avgrensningen av matrikkelenhetene.

ser mot nøyaktighet i innmåling vil en god forståelse av informasjonen i matrikkelen kunne gi opplysninger om grensene er klare. Knytter man det derimot mot prosessen forut for å legge de inn i matrikkelen sier matrikkelen lite eller ingenting om det[3].

Uklare grenser fører lett til grensetvister[4] og det er noe Norge har adskillig mer av enn våre naboland. Undersøkelsen gjort ved HiB[5] av praksis viser at forståelsen av hva landmåler skal kartlegge varierer. Manglende avklaringer og konsekvent praksis reiser spørsmålet ved om vi kan få en type grensetvister der partene er enige om grenseforløpet, men matrikkelen viser noe annet. En grensetvist mellom partenes påstander og kommunens formening om hvor grensen går. Her kommer vi også inn på problematikk knyttet til avtalefriheten vi har i Norge, uten at vi skal gå inn på den i detalj, vil det være vanskelig å oppnå klare grenser i matrikkelen så lenge partene kan ha avtaler om andre grenseforløp, enn det som er eller blir godkjent og ført inn i matrikkelen.

2.5 Klare eiendomsforhold

Klare eiendomsforhold vil vi knytte opp til informasjon om hjemmelshavere og rettighetshavere. Hjemmelshavere fremkommer primært av grunnboken, men er også tatt inn i matrikkelen. Det er ikke nødvendigvis slik at hjemmelshaver er samsvarende med eier / den som disponerer over eiendommen. Hjemmelshaver kan være død eller stå som dødsbo uten at det slår inn noen «krav» om at dette må ordnes. Servitutter og andre rettigheter og heftelser i fast eiendom fremkommer i prinsippet av grunnboken, men bare i den grad de faktisk er tinglyst – og det er frivillig. Det er ikke slik at tinglysing er nødvendig for eksistensen av en rettighet.

Før 1980, da delingsloven kom, ble rettigheter i fast eiendom ofte beskrevet i skyldelingsdokumentet. Delingsloven satte imidlertid forbud mot å påføre den slags på målebrevet. I matrikkelbrevet er det heller ikke, så vidt vi vet, noen mulighet for å ta med denne type informasjon. Dessuten har matrikkelbrevet en noe annen funksjon enn målebrevet, da det ikke sendes med til tinglysing, men er «ferskvare» som skrives ut når matrikkelenheten er ferdig opprettet og tinglyst. Innholdet er adskillig utvidet i forhold til målebrevet.

Slik vi ser det blir det protokollen som er det offentlige dokumentet, arkivert i kommunen, som gir muligheten til å beskrive eksisterende og fremtidige rettigheter. Dette vil også være en mulighet for å synliggjøre faktisk eierskap.

3. Forbedringsmuligheter innenfor dagens rammer

3.1 Innledning

Her er det viktig å skille mellom to ulike aktiviteter; eiendomsdannelse og klarlegging av eksisterende grenseforløp. Det siste er en privatrettslig sak, mens i det første er det offentligrettslige klart tilstede. Sagt på en annen måte; vi må skille mellom hvor eksisterende grenser går og hvor nye grenser skal gå.

For å se på forbedringsmuligheter må vi snu litt på spørsmålet vi hadde i utgangspunktet. Vi vil fortsatt se på det ut fra de gitte rammer dagens lov system setter, men spørsmålet blir: Hvordan oppnå et ensartet og pålitelig register innenfor dagens institusjonelle og organisatoriske rammer?

Vi vil her først nevne noen forbedringsmuligheter for så å gå nærmere inn på noen av de:

- En standard
- En overordnet myndighet med tilstrekkelig makt og kompetanse[6]
- Kompetanse i alle ledd i prosessen
- Innføring av ML § 7 kan føre t
- il en mer komplettert matrikkel[7]

3. Der det er registrert uenighet om grense kan det legges på informasjon om at grensen er omtvistet og begge påstander kan føres inn.
4. Grensetvister kan ende i Jordskifteretten, som generelt har hatt en økning av saker den siste tiden.
5. Referert til i Mjøs og Sevatdal 2011, s. 169
6. Her påpeker Ramsjord at hans arbeid indikerer at Kartverket som sentral myndighet har en strategisk posisjon, men at de «vil ha behov for et tydeligere og utvidet mandat, og behov for tverrfaglig kompetanse dersom de skal kunne imøtekomme utfordringene eiendomsdannelse i bytransformasjon byr på.» (s. 122)

– Offentlig – privat samarbeid
– Håndtering av rettigheter
– Landmåleren
– Fokus på resultat

3.2 Trekantforholdet landmåler – grunneier – forvaltning

Forholdet mellom landmåleren og hjemmelshaver er tjenesteproduksjon, ofte med utgangspunkt i et forvaltningsvedtak. Finnes det noen muligheter her med hensyn til landmålerens mulighet til å utrede saken, megling, gi kvalifiserte forslag til løsninger?

Landmåleren i andre land det er naturlig å sammenligne seg med har beslutningsmyndighet i forholdet mellom partene. Kan vi utstyre den norske landmåleren med det? NEI! Ikke med dagens system, men vi må kunne kreve at landmåleren opptrer som en fagperson som kan hjelpe og som søker å finne en løsning, i tråd med god landmålerskikk. Protokollen kan benyttes aktivt og det er ikke i dag, så vidt vi vet, noe til hinder for at landmåleren kan beskrive for eksempel rettigheter i protokollen.

En søknad om eiendomsdannelse må beskrive eksisterende forhold også når det gjelder rettigheter og hvordan disse skal være etter gjennomført eiendomsdannelse, både for «ny og gammel» eiendom. Landmåler må kunne ta inn i protokollen hvordan rettigheter skal være, selvsagt på basis av eiernes ønsker.

En delingstillatelse er en tillatelse til å danne nye eiendommer i en eller annen forstand. Vi tror det er store forbedringsmuligheter i å stille strengere krav til utforming av søknaden og til utforming av forvaltningsvedtaket. I en artikkel i 2006 skriver Høgvard blant annet følgende om forholdet til plan- og bygningsloven: «Delingssøknaden må under alle omstendigheter angi grenseforløpet på kart og ellers være dokumentert slik at det ikke er tvil om hva kommunen gir tillatelse til».

3.3. Fokus på sluttresultatet

Vi bør komme oss vekk fra fradeling over til eiendomsdannelse. Fokus må være på sluttresultatet, og prosessen bli resultatorientert. Delingstillatelse gis i dag etter plan- og bygningsloven § 20-1 bokstav m og det må i en del saker også gis tillatelse etter jordloven § 12 og eventuelle dispensasjoner. I hvilken grad det knyttes vilkår til disse i dagens

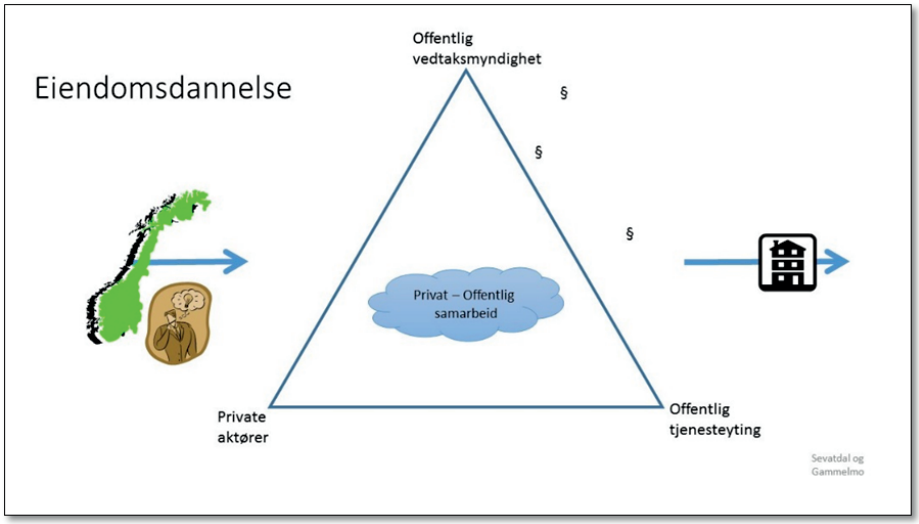

Figur 3: Viser samspillet mellom de private aktørene, kommunen som vedtaksmyndighet og tjenesteyter for å få gjennomført en prosess der sluttresultatet er i overenstemmelse med omsøkt tiltak.

7. Høgvard (s. 24) sier at «matrikkelloven gjeninnfører kravet om at eiendomsgrenser skal være klargjort før dokument som gir grunnbokshjemmel kan tinglyses, men med noen unntak (…) Bestemmelsen vil først bli satt i verk når det er på plass et dekkende tjenestetilbud som kan ta unna de ekstra sakene dette vil medføre.»

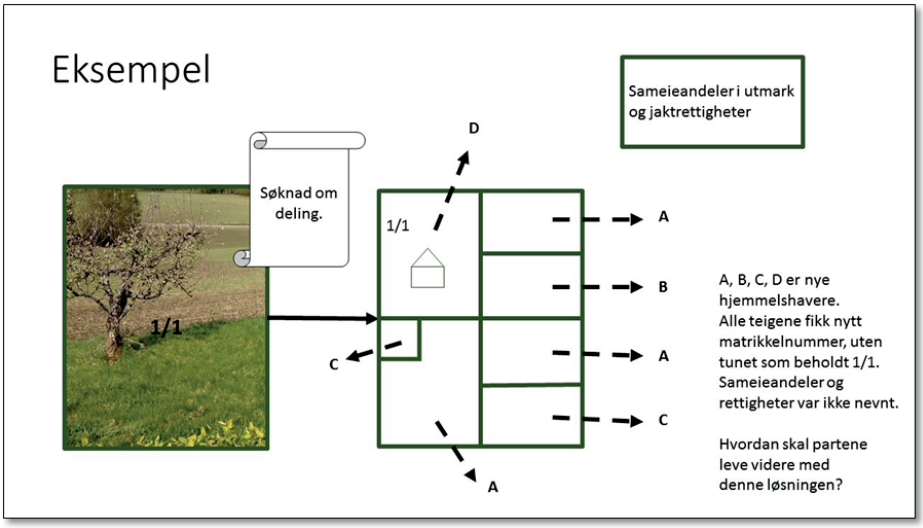

Figur 4: Illustrasjon som viser «slakting av en landbrukseiendom». Et mulig utfall når ikke saken er godt nok opplyst og rettigheter og sameieandeler utelates fra behandlingen av søknad om deling av landbrukseiendommen.

praksis har vi lite kunnskap om, men vi tror det vil være et godt virkemiddel for å sette fokus på sluttresultatet. En slik fremgangsmåte vil ofte kreve større eiendomsfaglig kompetanse hos forvaltningsorganene, og de må kunne uttrykke en klar mening / viljesytring om hvordan sluttresultatet skal være. Det samme må kreves av søkerne. Det opprinnelige lovforslaget innførte en privat landmåler som også kunne være behjelpelig med utforming av søknad og tilby en rekke tilgrensende tjenester som for eksempel rådgiving innenfor arealplanlegging, oppmåling og kartlegging. Dette er ikke innført, men det er ikke noe i veien for at en hjemmelshaver kan få kompetent bistand fra en konsulent eller liknende.

Med eiendomsdannelse tar vi her utgangspunkt i Røsnes (2014), og Mjøs og Sevatdal (2014) i sin definisjon hvor eiendomsdannelse er en «fellesbetegnelse på ulike typer tiltak som enten skaper ny fast eiendom som fysiske eiendomsenheter eller retter relatert til slik eiendom.»

Vi må innføre begrepet eiendomsdannelse både i tilknytning til den forutgående forvaltningsmessige prosessen og til den matrikulære prosessen. Koordinere planmyndighet, jordlovsmyndigheter, landmåler, byggesaksmyndighet m.fl. i en effektiv prosess.

3.4 Eksempel for å illustrere utfordringer ved dagens praksis

Eksempelet benyttes som en illustrasjon på det vi har snakket om og en bevisstgjøring av hva som kan skje, hvilke konsekvenser valg tidlig i prosessen har for sluttresultatet. Det er ment som en illustrasjon for diskusjon og det er derfor ikke beskrevet et svar på hvordan saken burde vært løst.

Eksempelet viser det som kalles «slakting av landbrukseiendom» hvor noen teiger skal være tilleggsareal til andre landbrukseiendommer og andre teiger skal være boligtomter. Samtidig hører det til sameieandeler, jaktretter m.m. Søknaden var på tre linjer med et kartvedlegg. Rettigheter og dagens situasjon ble ikke beskrevet i søknaden. Saken er behandlet etter jordloven § 12 og plan- og bygningsloven § 20-1 bokstav m. Det er ikke nevnt noe om rettigheter i vedtakene og ikke satt vilkår. Hvordan skal landmåleren og partene forholde seg til dette?

4. Noen sluttpoenger

4.1 Endring av fokus

Slik situasjonen er i dag er både planprosesser, vedtaksprosesser, matrikulære prosesser, og ansvar for utøvernes kompetanse lagt til kommunene. Dette er det lite å gjøre

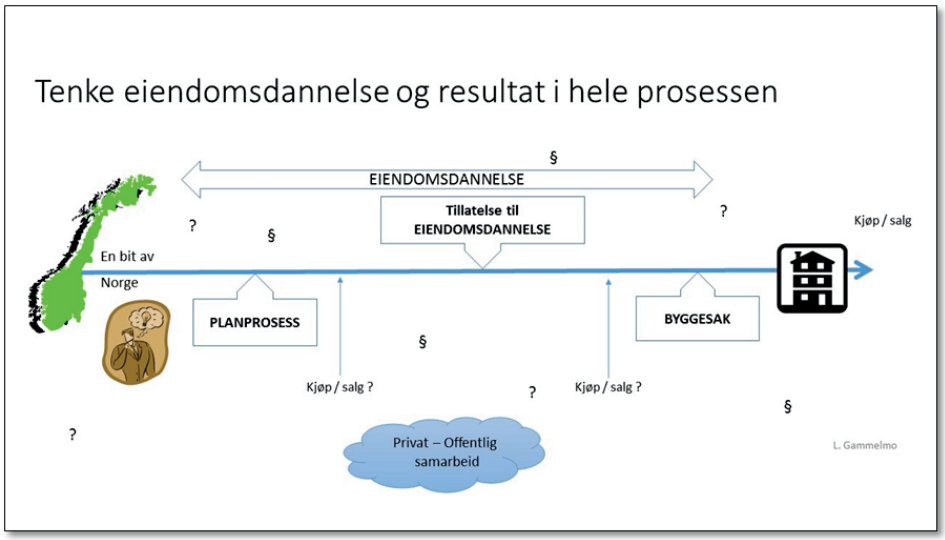

Figur 5: Tidslinjen viser de forskjellige prosessene og sakstilfellene et ønske om endre fast eiendom må igjennom før sluttresultatet er klart. I denne perioden må forholdet til eiendomsdannelse tas med helt fra begynnelsen. Dette innebærer også at situasjonen før endring beskrives (også rettigheter) slik at det er klart hva som skal endres og hvordan det skal bli.

noe med innen dagens regelverk. Det blir viktig å rette søkelyset mot hva kommunen kan gjøre innen dagens regelverk og påvirke kommunene til å gjøre det. Det må settes søkelys på kompetanse i hele prosessen ved eiendomsdannelse. Det er viktig å skille mellom kommunens rolle som tjenesteyter ved oppmålingsforretning over eksisterende grense og forvaltningsmyndighet ved eiendomsdannelse.

4.2 Konklusjon

Vi tror praksis i dag ikke fører til måloppfyllelse. Kommunene kan gjøre mye, men de må ta bevisste og aktive grep for at dagens saker skal oppfylle målene bedre. Den sentrale matrikkelmyndighet må styrkes. Departementet må ta de nødvendige grep for å vise at de satser på det som skal til for å oppfylle målene i loven. Det trengs faglige og økonomiske ressurser både i Kartverket og kommunene.

Det er langt frem! Men det er lys i enden av tunnelen!

Referanser

Ektvedt, S-L. og A. Braaten 2014, *Adgangen til å endre eksisterende matrikkelenheter – med fokus på grunneiendom, eierseksjon og festegrunn,* Kart og Plan nr. 2-2014, s. 102–111

Gammelmo, L. 2014, *Matrikkelprosjekt i Gran kommune. Hvordan rette eiendomsgrenser i matrikkelen,* Kart og Plan nr. 2-2014, s. 87–93

Hegstad, E. 2003. *Om eiendomsregistrering: med hovedvekt på norske forhold*. 2003:2 Doctor scientiarum, NLH.

Høgvard, D. 2006, Ny lov om eiendomsregistrering (Matrikkelloven), Kart og Plan 1-2006 s. 21–28

Mjøs, L. B. og A. Leiknes 2007, *Eigendomsmåling og eigedomskart*, s. 657–682, i Ravna (red) Areal og eiendomsrett, Oslo, Universitetsforlaget

Mjøs, L. B. og H. Sevatdal 2011, *Eigedomstvistar og matrikkelsystem*, Kart og Plan nr. 3-2011, s. 151–171

Ramsjord, E. H. 2014. *Eiendomsdannelse i bytransformasjon*. 2014:11 PhD, UMB.

Røsnes, A. E. 2014. *Arealadministrasjon,* Oslo, Universitetsforlaget

Skedsmo, P. 2014, *Oppmålingsforretning etter matrikkelloven,* Kart og Plan nr. 2-2014, s. 94–101